

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Факультет дошкільної та спеціальної освіти

Кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. о. завідувача кафедри

Леся КАРНАУХ

«25» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОРІВНЯЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта (Педагогіка)

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності: 012 Дошкільна освіта

Освітня програма : Дошкільна освіта. Психологія

2023–2024 н. р.

Робоча програма «Порівняльна психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

(назва навчальної дисципліни)

Спеціальності: 012 Дошкільна освіта

Розробники: Кравчук Неля Павлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки дошкільної освіти

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки розвитку дитини

Протокол від «25» серпня 2023 року № 1

В.о. завідувач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини

(доц. Леся КАРНАУХ)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії факультету

Протокол від «30» серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету дошкільної та спеціальної освіти

(доц. Ольга БУТЕНКО)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) _____ (ПІБ) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) _____ (ПІБ) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) _____ (ПІБ) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) _____ (ПІБ) «__» ____ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3/90	3/90
Курс	IV	IV
Семестр	8-й	8-й
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:	90	90
Аудиторні:	44	10
Лекційні	22	6
Семінарські / Практичні	22	4
Лабораторні	-	-
Самостійна робота	26	60
Індивідуальні завдання	20	20
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати у студентів систему знань про закономірності філо- та онтогенетичного розвитку психічного відображення, спільне та відмінне психічних функцій тварин та людей, наукове розуміння загального процесу становлення та розвитку психіки, з'ясувати проблеми біологічного і соціального в поведінці, ролі біологічних детермінант у психіці.

Завдання:

- дати студентам основи знань для розуміння загального процесу розвитку психіки та поведінки тварин в онтогенезі;
- ознайомити студентів з класичними та сучасними уявленнями про еволюцію психіки, з сучасним станом знань та прикладними дослідженнями в галузі порівняльної психології;
- показати на конкретних прикладах можливості об'єктивного вивчення психічного відображення тварин на основі аналізу їхньої поведінки;
- прищепити уміння орієнтуватись в сучасних напрямках розвитку комплексу наук про поведінку та психіку тварин, уміння самостійної організації та проведення практичної і дослідницької роботи в галузі порівняльної психології, засвоєнні спеціальних методів, методик та процедур;
- формувати вміння здійснювати перспективне планування своєї діяльності;
- формувати навичок проведення спостереження та порівняльного аналізу поведінки тварини та людини;

Вимоги до рівня засвоєння змісту дисципліни

Компетентності за ОП:

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні..

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ФК-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

ФК-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

ФК-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

ФК-16. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

Програмні результати навчання за ОП:

ПРН-2 Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПРН-6 Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПРН-17 Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПРН-19 Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ у порівняльну психологію.

Тема 1. Предмет і завдання порівняльної психології.

Тема 2. Загальна характеристика психічної діяльності людини та тварин.

Змістовий модуль 2. Розвиток психічної діяльності тварин.

Тема 3. Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.

Тема 4. Основні форми поведінки тварин.

Тема 5. Механізми поведінки тварин.

Тема 6. Індивідуальна пам'ять та навчіння.

Тема 7. Елементарне мислення тварин.

Тема 8. Комунікативна поведінка тварин.

Тема 9. Еволюція психіки та антропогенез.

Тема 10-11. Закономірності формування поведінки тварин.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	денна ф.н.	заочна ф. н.

	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лек	пр	с.р		лек.	пр.	с.р
Змістовий модуль 1.								
Вступ у порівняльну психологію								
Тема 1. Предмет і завдання порівняльної психології.		2	2	4		2	2	10
Тема 2. Загальна характеристика психічної діяльності людини та тварин.		2	2	4				10
Змістовий модуль 2.								
Розвиток психічної діяльності тварин								
Тема 3. Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.		2	2	4		2		10
Тема 4. Основні форми поведінки тварин.		2	2	4			2	10
Тема 5. Механізми поведінки тварин.		2	2	4		2		10
Тема 6. Індивідуальна пам'ять та навчання.		2	2	4				10
Тема 7 Елементарне мислення тварин.		2	2	4				10
Тема 8 Комунікативна поведінка тварин.		2	2	4				10
Тема 9. Еволюція психіки та антропогенез.		2	2	4				10
Тема 10-11. Закономірності формування поведінки тварин.		4	4	10				10
Усього годин	90	22	22	46	90	6	4	80

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	К-ть годин	
		денна ф. н.	заочна ф. н.
1	Вступ в дисципліну. Методи зоопсихології та порівняльної психології	2	2
2	Методи дослідження в порівняльній психології.	2	
3	Історія розвитку зоопсихології та порівняльної психології	2	
4	Основні підходи до вирішення питання про зародження психіки. Критерії психічного	2	
5	Стадії розвитку психіки та особливості способу життя тварин	2	
6	Основні форми поведінки тварин. Вроджене та набуте	2	2
7	Типи поведінки тварин	2	

8	Система контролю поведінки тварин. Навчання та наuczіння тварин	2	
9-10	Індивідуальна пам'ять та наuczіння тварин Елементарне мислення тварин	2	
11	Наукові концепції та проблема об'єктивного вивчення психіки та поведінки тварин. Порівняльне вивчення психіки людини та тварин	2	
	Разом	22	4

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-ть годин	
		денна ф. н.	заочна ф. н.
1	Історичні передумови розвитку зоопсихологічних досліджень	4	10
2	Загальна характеристика психічної діяльності людини та тварин	4	5
3	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі	4	10
4	Основні форми поведінки тварин	4	10
5	Місце і роль порівняльної психології в системі психологічних наук	4	5
6	Специфіка функціонування психіки людини та тварини, закономірності філо- та онтогенезу психічного відображення, спільного та відмінного у психічних функціях людини та тварини, особливості виникнення і розвитку психіки взагалі та специфічні особливості психології тварин зокрема	4	10
7	Зміст та структура базових психологічних категорій порівняльної психології: онтогенез, філогенез, антропогенез, еволюція, етологія, фенотип антропоморфізм, взаємний альтруїзм, заміщення, неотенія	10	10
8	Умови і наuczіння, які впливають на поведінку тварин та людини в процесі наuczіння	4	10
9	Концепції еволюції психіки (К. Фабрі та інших)	4	5
10	Методи зоопсихології та порівняльної психології	4	5
	Разом	46	80

6. Індивідуальні завдання

1. Використання зоопсихологічних знань у психотерапії й розвиваючій роботі з дітьми.
2. Виникнення та розвиток зоопсихології та порівняльної психології за кордоном.
3. Вироблення умовного рефлексу в дослідах І. Павлова.
4. Внутрішні та зовнішні фактори інстинктивної поведінки.
5. Вроджена і набута поведінка тварин.
6. Здатність тварин до узагальнення, абстрагування та символізації.
7. Імпринтинг і його роль у житті тварин.

8. Індивідуальна пам'ять і наочність як функції головного мозку.
9. Інстинктивна поведінка і наочність на різних рівнях філогенетичного розвитку.
10. Історія становлення порівняльної психології та зоопсихології.
11. Комунікативна поведінка тварин.
12. Методи дослідження зоопсихології та порівняльної психології.
13. Міграції тварин, їх класифікація.
14. Найвидатніші зоопсихологи та етологи, їх внесок у розвиток порівняльної психології.
15. Оперантна поведінка в дослідках Б. Скінера.
16. Основні форми поведінки тварин.
17. Особливості постнатального розвитку поведінки тварин.
18. Перші люди, основні етапи становлення людини.
19. Пізнавальне значення ігрової активності.
20. Піклування про потомство.
21. Популяції тварин та їх структура. Міжпопуляційні стосунки.
22. Порівняльна психологія як галузь психологічної науки.
23. Психічне відображення і поведінка на стадії елементарної сенсорної психіки.
24. Психічне відображення і поведінка на стадії інтелекту.
25. Психічне відображення і поведінка на стадії перцептивної психіки.
26. Репродуктивна поведінка.
27. Різновиди мотиваційної поведінки тварин.
28. Розвиток вітчизняної зоопсихології та порівняльної психології.
29. Розвиток психічної діяльності в ювенільному періоді.
30. Розвиток психічної діяльності у пренатальному періоді.
31. Роль наслідування у становленні психіки.
32. Сім'я людини. Чинники виникнення сім'ї як одиниці людської спільноти.
33. Співвідношення генетичних факторів і факторів середовища в індивідуальному розвитку поведінки.
34. Сучасні тенденції у розвитку зоопсихології.
35. Територіальний принцип створення угруповань тварин.
36. Угруповання тварин, побудовані за принципом домінування.

7. Методи навчання

Програма побудована згідно з «Положенням про кредитно-трансферну накопичувальну систему організації навчального процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» (затвердженого рішенням вченої ради від 30 серпня 2011 року, протокол №1). У процесі викладання дисципліни застосовуються інноваційні педагогічні (проектна, інтерактивна, індивідуалізації та диференціації, проблемна тощо) та інформаційно-комунікаційні (мультимедійні, комп'ютерні, інтернет-технології та дистанційні курси) технології.

8. Методи контролю

Оцінювання виступу на практичному занятті, участі в обговоренні питань практикуму, розв'язування задач, виконання вправ, модульних контрольних заходів, поточного тестування, ІНДЗ, підсумкового тестового контролю, тощо.

9. Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни

денна ф. н.

Модуль 1		Модуль 2	ПК (залік)	Сума
Змістовий	Змістовий модуль II			

модуль I												(ІНДЗ)		
T1	T2	МК 1	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T 10-11	МК 2			
5	5	10	5	5	5	5	5	5	5	10	10	15	10	100

заочна ф. н.

Поточне тестування та самостійна робота			ІНДЗ	ПК	Сума
Змістовий модуль 1					
T1	T 2	МК	20	10	100
25	25	20			

10. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
69–74	D		
60–68	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

Впроваджено мультимедійні засоби (електронні підручники, словники, енциклопедії, відео-, аудіо матеріали; ресурси Інтернету, мультимедійні дошки). Ефективно використовується система дистанційного навчання «Moodle», яка є засобом отримання студентами необхідної інформації, активізації, комунікації (зокрема, у ситуації викладач - студент), перевірки знань, умінь та навичок.

12. Рекомендована література

Базова

1. Гічан І.С. Порівняльна психологія. Зоопсихологія. Конспект лекцій. К.: НАУ, 2003. 73 с.
2. Губко О.Т. Основи зоопсихології. Навчальний посібник / За ред. С.І.Болтвіця. К.: Світогляд, 2006. 190 с.
3. Зайченко Г.М. Зоопсихологія та порівняльна психологія: тексти лекцій. К., 1992.
4. Зоопсихологія з основами етології. Мирослав Шевців, Мирослава Філоненко. К: Центр учбової літератури, 2013. 242 с.
5. Турніна О.Л., Сердюк Л.З. Порівняльна психологія. Навчальний посібник.Київ. 2005. 227 с.

Допоміжна

1. Ільєнко М. М. Зоопсихологія з елементами порівняльної психології: навч. посібник / М. М. Ільєнко, Н. М. Савелюк; Кременчуцька обл. гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка. К.: Ліра-К, 2016. 207 с.
2. Москалець В. П. Зоопсихологія і порівняльна психологія: підручник: затв. МОН України як підруч. Для студ. ВНЗ / В. П. Москалець; МОН України, Прикарпатський НУ імені В. Стефаника. К.: Центр учбової літератури, 2014. 198 с.
3. Мороз Л.І. Словник-довідник з дисципліни "Порівняльна психологія". К.,1999.
4. Порівняльна психологія: навчальний посібник для студентів факультету соціальної та психологічної освіти / МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; укладач Н. П. Голуб; [рец. І. О. Вахоцька]. Умань: Візаві, 2013. 144 с.
5. Чайченко Г.М. Зоопсихологія і порівняльна психологія. К. Видавництво КНУ. 1992.205 с.
6. Шевців М. В. Зоопсихологія з основами етології: підручник: рек. МОН молодьспорту України для студ. ВНЗ. К.: Центр Учбової літератури, 2013. 240, [1] с.

14. Інформаційні ресурси

<http://zoopsy.narod.ru>
<http://www.ethology.ru>
<http://www.yourphoto.ru>
<http://www.mavicanet.ru>
<http://www.psychologies.ru>
<http://www.zooproblem.net>
<http://www.nature.ok.ru>
<http://www.pedlib.ru>
<http://ihtik.lib.ru>
<http://cozap.com.ua/text/5212/index-1.html>
<http://www.twirpx.com/file/341096/>
http://library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/4000_zoops.pdf